

หนังสืออ่านนอกเวลา

วิชาประวัติศาสตร์ไทย ระดับประถมศึกษา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ชุด พระมหากษัตริย์ไทย ๙ รัชกาล

เล่มที่ ๖

เรื่อง

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

หนังสืออ่านนอกเวลา วิชาประวัติศาสตร์ไทย ระดับประถมศึกษา
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ชุด พระมหากษัตริย์ไทย ๙ รัชกาล

เล่มที่ ๖

เรื่อง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้จัดพิมพ์

กลุ่มพัฒนาสื่อการเรียนรู้

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กระทรวงศึกษาธิการ ถนนราชดำเนินนอก เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๐๐

โทรศัพท์ ๐ ๒๒๘๘ ๕๗๓๗ โทรสาร ๐ ๒๒๘๑ ๒๖๐๒

พิมพ์ครั้งที่ ๑ แจกสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พ.ศ. ๒๕๕๘

จำนวน ๓๒,๐๐๐ เล่ม

ISBN : 978-616-395-620-0

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ สกสศ. ลาดพร้าว

๒๒๔๙ ถนนลาดพร้าว แขวงสะพานสอง

เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๑๐

โทรศัพท์ ๐ ๒๕๓๘ ๓๐๒๒, ๐ ๒๕๑๔ ๔๐๓๓ โทรสาร ๐ ๒๕๓๙ ๓๒๑๕

www.suksapan.or.th

เลขงาน ๕๘๐๒๐๑๖

คำนำ

เรื่อง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นหนังสือเล่มที่ ๖ ในชุด “พระมหากษัตริย์ไทย ๙ รัชกาล” กรมวิชาการ (เดิม) กระทรวงศึกษาธิการ ได้มอบหมายให้คุณหญิงโสภณรัชนี จันทรประภา เป็นผู้เรียบเรียงเนื้อหา และจัดพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๓ โดยกำหนดให้เป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติมระดับประถมศึกษา มีเนื้อหาเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์และประวัติศาสตร์ไทย รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว คณะกรรมการจัดทำและคัดเลือกหนังสืออ่านนอกเวลา วิชาประวัติศาสตร์ไทย และหน้าที่พลเมือง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พิจารณาเห็นว่าหนังสือเล่มนี้ มีแนวการเขียนในการนำเสนอเนื้อหาที่คำนึงถึงความเหมาะสมกับวัย ความสามารถทางการอ่าน และจิตวิทยาการเรียนรู้ของนักเรียนในระดับประถมศึกษา จึงได้ประกาศให้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลา กลุ่มสถาบันพระมหากษัตริย์ และกลุ่มประวัติศาสตร์ไทย สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

ในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้มอบหมายให้นางสายไหม จบกมลศึก ที่ปรึกษาเกี่ยวกับงานด้านเอกสารและหนังสือ สำนักพระราชวัง นางสาวพรณงาม แยมบุญเรือง ข้าราชการบำนาญ สำนักงานคณะกรรมการ

การศึกษาขั้นพื้นฐาน และนางปราณี ปราบริปู ข้าราชการบำนาญ
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นผู้ตรวจเพิ่มเติม
เนื้อหาและภาพประกอบให้เหมาะสมยิ่งขึ้นโดยใช้โครงสร้างเดิมที่
ผู้ทรงคุณวุฒิได้เรียบเรียงไว้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานหวังเป็น
อย่างยิ่งว่า หนังสืออ่านนอกเวลาเล่มนี้ จะช่วยให้เกิดผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียน และสร้างบรรยากาศในการจัดกิจกรรมส่งเสริม
การอ่าน รวมทั้งการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ไทย
ที่น่าสนใจและบูรณาการค่านิยมหลัก ๑๒ ประการ ไปพร้อมกัน
ขอขอบคุณคณะกรรมการจัดทำและคัดเลือกหนังสืออ่าน
นอกเวลาฯ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ได้ร่วมมือกันทำให้หนังสือ
สำเร็จลุล่วงด้วยดีมา ณ โอกาสนี้

(นายกมล รอดคล้าย)

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๑ ธันวาคม ๒๕๕๗

สารบัญ

	หน้า
บทนำ	๑
๑. พระราชประวัติย่อ	๓
๒. พระราชกรณียกิจ	๕
๓. พระราชกรณียกิจด้านการปกครอง	๘
๔. การเศรษฐกิจและการสาธารณสุข	๑๑
๕. การศึกษาและการศาสนา	๑๓
๖. ความสัมพันธ์และการเมืองระหว่างประเทศ	๑๙
๗. งานอักษรศาสตร์และศิลปกรรม	๒๕
๘. ความคิดริเริ่ม	๓๒
๙. ความเป็นไทย	๓๗
๑๐. พระบรมราชานุสรณ์	๔๑

พระบรมราชานุสาวรีย์ ฦ กระทบรงคศึษาธิการ

บทนำ

ชาติไทยเราได้เริ่มรวมกันตั้งอาณาจักรเป็นปึกแผ่นมั่นคงจนเป็นประเทศไทยปัจจุบัน เมื่อ พ.ศ. ๑๘๐๐ โดยตั้งราชธานีครั้งแรกที่กรุงสุโขทัย ต่อมาเมื่อมีราชธานีใหญ่อยู่ ณ กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ คือ กรุงเทพมหานคร ปัจจุบัน ตามลำดับนับถึง พ.ศ. ๒๕๕๘ เป็นเวลา ๗๕๘ ปี เกือบตลอดเวลาอันยาวนานนี้ประเทศไทยได้เป็นเอกราช คนไทยได้อยู่เย็นเป็นสุขตลอดมา เพราะเรามีพระมหากษัตริย์หรือเรียกกันอย่างสามัญว่าพระเจ้าแผ่นดิน เป็นหัวหน้าปกครองบ้านเมือง เมื่อมีข้าศึกมารุกรานพระมหากษัตริย์ก็ทรงนำกองทัพออกทำสงครามสู้รบขับไล่ศัตรูให้พ้นจากแผ่นดินไทย ในยามสงบก็ทรงดูแลทุกข์สุขของประชาชนชาวไทย ปกครองและพัฒนาบ้านเมืองให้เจริญยิ่งขึ้นไป

ต่อมาเมื่อคนไทยต้องการจะบริหารประเทศกันเอง พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ ก็พระราชทานอำนาจการปกครองให้ประชาชนชาวไทยได้ปกครองกันเองมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ โดยเป็นพระราชประสงค์อยู่ก่อนแล้ว ในปัจจุบันประเทศไทยเราจึงมีระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของชาติ

พระมหากษัตริย์ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์หรือกรุงเทพมหานครเป็นราชธานี เป็นพระมหากษัตริย์ในพระบรมราชจักรีวงศ์ ตั้งแต่

วันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๓๒๕ เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบันมีพระมหากษัตริย์ ๙ พระองค์ หรือ ๙ รัชกาล ทุกพระองค์ทรงดำรงอยู่ในทศพิธราชธรรมอันเป็นธรรมของพระเจ้าแผ่นดินอย่างดีเยี่ยม ทำให้บ้านเมืองพัฒนาถาวรยิ่งๆ ขึ้น สืบต่อมาจนปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระชนมายุ ๕ พรรษา

พระมหากษัตริย์พระองค์หนึ่งในพระราชวงศ์นี้ที่ทรงพัฒนาบ้านเมืองให้เทียบทันนานาชาติอารยประเทศ คือ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นพระมหากษัตริย์พระองค์ที่ ๖ หรือรัชกาลที่ ๖ ในพระบรมราชจักรีวงศ์

โดยเหตุที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นพระมหากษัตริย์ที่มีพระปรีชาสามารถมาก จึงได้รับการถวายพระนามว่า “สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า” แปลว่า พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นนักรบราชัญ

๑. พระราชประวัติย่อ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชสมภพ เมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๒๓ เป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมชนกนาถพระราชทานพระนามเมื่อแรกทรงพระราชสมภพว่า “สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ” ทรงดำรงพระราชอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร พระองค์ที่ ๒ ของกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๗ พระชนมายุ ๑๔ พรรษา

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงฉายกับสมเด็จพระบรมชนกนาถและสมเด็จพระบรมราชชนนี

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จไปทรงศึกษาที่ประเทศอังกฤษ ศึกษาวิชาอักษรศาสตร์ ณ มหาวิทยาลัย อ็อกฟอร์ดและศึกษาวิชาทหารบกที่โรงเรียนนายร้อยแซนด์เฮิร์ส ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ทรงดำรงพระยศทหารเป็นนายพลเอก ราชองครักษ์ จเรทหารบก ทรงเป็นผู้บังคับการกรมทหารมหาดเล็ก และช่วยสมเด็จพระบรมชนกนาถบริหารราชการแผ่นดิน

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์เมื่อวันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ ครองราชย์ได้ ๑๕ ปี ก็ทรงพระประชวรโรคพระโลหิตเป็นพิษ เสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๘ พระชนมพรรษา ๔๕ พรรษา มีพระราชธิดาพระองค์เดียว คือ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี ประสูติแต่พระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี ก่อนพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคตเพียง ๒ ชั่วโมง

๒. พระราชกรณียกิจ

คนไทยโดยทั่วไปตระหนักในพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในแง่ที่ว่า ส่วนใหญ่เป็นด้านอักษรศาสตร์และนาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ บางคนเข้าใจว่าทรงสนพระราชหฤทัยแต่ในด้านการละคร เพราะได้ทรงพระราชนิพนธ์บทละครไว้หลายรสหลายแบบ ตลอดจนพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์ในการละครนาฏนาฏประการ ผู้ใดเข้าใจพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวแต่เพียงเท่านี้จัดว่าเป็นความเข้าใจที่ยังไม่ถูกต้อง เพราะพระราชกรณียกิจของพระเจ้าอยู่หัวพระองค์นี้ที่ทรงทำเพื่อบ้านเมือง เพื่ออาณาประชาราษฎร์นั้น นอกอนันต์นานาประการทุกด้าน เช่น การพัฒนาประเทศ การบำบัดทุกข์บำรุงสุขอาณาประชาราษฎร์ การบริหาร เศรษฐกิจ การเมือง ความมั่นคงของชาติ การต่างประเทศ การศึกษารวมทั้งการพัฒนาจิตใจชาวไทย ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ

ทั้งนี้เพราะพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงดำรงตำแหน่งสมเด็จพระยุพราชเป็นเวลาถึง ๑๖ ปี ตั้งแต่พระชนมายุ ๑๔ พรรษาถึง ๓๐ พรรษา เป็นเวลานานพอที่จะทรงศึกษาการบริหารราชการแผ่นดิน ตลอดจนสภาพต่างๆ

ของบ้านเมือง เพื่อเตรียมพระองค์ในการปกครองประเทศต่อจาก สมเด็จพระบรมชนกนาถ สิ่งหนึ่งซึ่งทรงตระหนักในขณะนั้นก็คือ เมืองไทยขาดกำลังคนที่มีคุณสมบัติต่างๆ ที่จำเป็นในการบริหาร และพัฒนาประเทศอยู่มาก จึงได้ทรงพระราชอุทิศสาหะอบรมคนไทยทุกชนชั้นให้เจริญขึ้นในทุกด้านด้วยวิธีการและรูปแบบต่างๆ

หลักฐานที่ปรากฏได้ชัดว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงทำงานอย่างไรนั้น จะเห็นได้จากพระราชหัตถเลขา รายวันเกี่ยวแก่ราชการแผ่นดิน พระราชหัตถเลขาที่ทรงไว้ด้วยพระองค์เอง เป็นจดหมายเหตุรายวันสมัยเมื่อดำรงพระราชอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๑ จนสิ้นรัชกาลของพระองค์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๘ เป็นเวลา ๑๗ ปี มีเรื่องมากมายเป็นพระราชกรณียกิจประจำวัน แสดงถึงพระปรีชาสามารถ ทรงรอบรู้การบริหารราชการแผ่นดิน การพัฒนาประเทศในทุกด้าน รวมทั้งการพัฒนาจิตใจคนไทย ในรัชสมัยของพระองค์ด้วย

ขออัญเชิญหัวข้อเรื่องที่ทรงบันทึกไว้เป็นพระราชกรณียกิจ รายวันเพียงบางหัวข้อบางปี มาแสดงไว้ดังนี้ เช่น เรื่องน้ำกิน ในกรุงเทพฯ เรื่องการศึกษาและเรื่องการปกครองในหัวเมือง เรื่องคนที่รับราชการ เรื่องคำไทยใช้แทนคำฝรั่ง เรื่องข้าวแดงแก้โรคเหน็บชา เรื่องเห็นอัศจรรย์พระปฐมเจดีย์ เรื่องตั้งกองเสือป่า เรื่องสนทนากับพระยาภิรมย์ภักดี เรื่องโทษของความเจริญตาม

แบบแผนยุโรป เรื่องความจำเริญของชาติไทย เรื่องการแต่งงานและการหย่า เรื่องชื่อตระกูล เรื่องคอนสติติวชั่น (รัฐธรรมนูญ) เรื่องโซเซียลลิสม์ (สังคมนิยม) เรื่องกฎหมายว่าด้วยหนังสือพิมพ์และหนังสือ เรื่องการเปิดใช้ราดิโอ (สถานีวิทยุ) โทรเลข เรื่องพระเจดีย์สมเด็จพระนเรศวร เรื่องมหาสงคราม (สงครามโลกครั้งที่ ๑) เรื่องความรู้สึกอันเกิดแต่การไปคาบสมุทร (การเสด็จเยี่ยมเยียนราษฎรภาคใต้) เรื่องธงสยามใหม่ (ธงไตรรงค์) เรื่องเปลี่ยนวิธีนับเวลา เรื่องสิทธิสภาพนอกอาณาเขต และยังมีเรื่องอื่นๆ นอกจากนี้อีกมากมายที่ทรงบริหารงานเพื่อความเจริญของเมืองไทย

ธงชาติไทย

๓. พระราชกรณียกิจด้านการปกครอง

พระราชกรณียกิจเกี่ยวแก่การปกครองมีเป็นอเนกประการ จะขอสรุปแต่เพียงที่สำคัญ คือ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงปรับปรุงการปกครองแผ่นดินทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ต่อจากที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงไว้ เป็นต้นว่า โปรดเกล้าฯ ให้ตราข้อบังคับลักษณะปกครองหัวเมืองชั่วคราวเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕ เพื่อการบริหารราชการส่วนภูมิภาค เปลี่ยนคำเรียกชื่อเมืองเป็นจังหวัด รวมมณฑลเป็นภาค เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้ทรงจัดตั้งและปรับปรุงกระทรวงต่างๆ ในการบริหารราชการเพิ่มขึ้นจากเดิม

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นนักประชาธิปไตยพระองค์หนึ่ง แม้ว่าการปกครองในสมัยนั้นจะอยู่ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ก็ได้พระราชทานเสรีภาพให้นักเขียน นักหนังสือพิมพ์เขียนวิพากษ์วิจารณ์การปฏิบัติใดๆ ของรัฐบาลได้ พระราชประสงค์ก็เพื่อจะสอนประชาธิปไตยทางอ้อมแก่ประชาชน ความปรากฏในพระราชหัตถเลขา rays วันที่ทรงไว้ด้วยพระองค์เองนั้นชัดเจนว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริถึงการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันเป็นพระราชนิยามมาช้านานแล้ว เป็นแต่ทรงเห็นว่า ในขณะนั้นคนไทย

ยังไม่พร้อมที่จะรับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยมาใช้
ในการบริหารประเทศ พระราชนิยมในระบอบการปกครองแบบ
ประชาธิปไตยดังกล่าว ปรากฏอยู่ในพระราชหัตถเลขา rays วัน เดือน
มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ เมื่อทรงครองราชย์ได้ ๑ ปีเศษ

หลักฐานอื่นที่ยืนยันว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
มีพระราชนิยมในการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยมี
รัฐธรรมนูญเป็นหลักในการปกครองก็คือ ทรงจัดตั้ง “ดุสิตธานี”
เป็นเมืองจำลองเล็กๆ ขึ้นในเขตพระราชฐานเพื่อทดลองทดลองจน
อบรมสั่งสอนการบริหารการปกครองระบอบประชาธิปไตย
นอกจากนี้ทรงพระราชนิพนธ์บทความต่างๆ เกี่ยวกับการเมือง
ด้วยพระนามแฝงว่า “อศวกพาหุ” บ้าง “รามจิตติ” บ้าง ส่งไปลง
หนังสือพิมพ์ ถ้ามีผู้เขียนโต้แย้งก็ทรงตอบด้วยน้ำพระราชหฤทัย
เป็นนักประชาธิปไตย มิได้ทรงใช้พระราชอำนาจ ซึ่งทรงมีอยู่
เต็มเปี่ยมโต้ตอบเลย

พ.ศ. ๒๔๕๕ ได้มีบุคคลคณะหนึ่งคิดทำการปฏิวัติเปลี่ยนแปลง
การปกครอง แต่ทำไม่สำเร็จ เรียกการปฏิวัติครั้งนี้ว่า “การปฏิวัติ
ร.ศ. ๑๓๐” ได้ถูกจับกุมมาลงโทษตามคำพิพากษาของศาล
จำนวน ๒๑ คน ซึ่งต่อมาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ได้โปรดเกล้าฯ พระราชทานอภัยโทษให้หมดทุกคน น้ำพระราชหฤทัย
อันประเสริฐสุดนี้ได้แสดงถึงพระราชนิยมในระบอบประชาธิปไตย
ของพระองค์อย่างชัดเจน

ในด้านการปกครองและบริหารบ้านเมืองนั้น นอกจากจะได้ทรงจัดกิจการทะนุบำรุงบ้านเมืองประการต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังได้ทรงกำหนดพระราชนิยมต่างๆ ขึ้นไว้เป็นจำนวนมาก เช่น พระราชนิยมเรื่องให้ใช้สรรพนามสิ่งต่างๆ และการเขียนหนังสือ เป็นต้น ปรากฏหลักฐานรักษาไว้ ณ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ พระราชนิยมเหล่านี้บางอย่างได้ใช้มาจนปัจจุบัน

๔. การเศรษฐกิจและการสาธารณสุขปโภค

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงริเริ่มส่งเสริมตลอดจนสืบทอดการเศรษฐกิจของประเทศ จากรัชสมัยของสมเด็จพระบรมชนกนาถ เป็นต้นว่า ทรงตั้งกรมรถไฟหลวง ปรับปรุงและขยายการรถไฟออกไปเป็นอันมาก

ทรงวางรากฐานการคมนาคมทางอากาศ มีการขนส่งไปรษณีย์ภัณฑ์ทางอากาศระหว่างกรุงเทพมหานครกับจังหวัดนครราชสีมาเป็นครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ ต่อมาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งกรมอากาศยานขึ้น

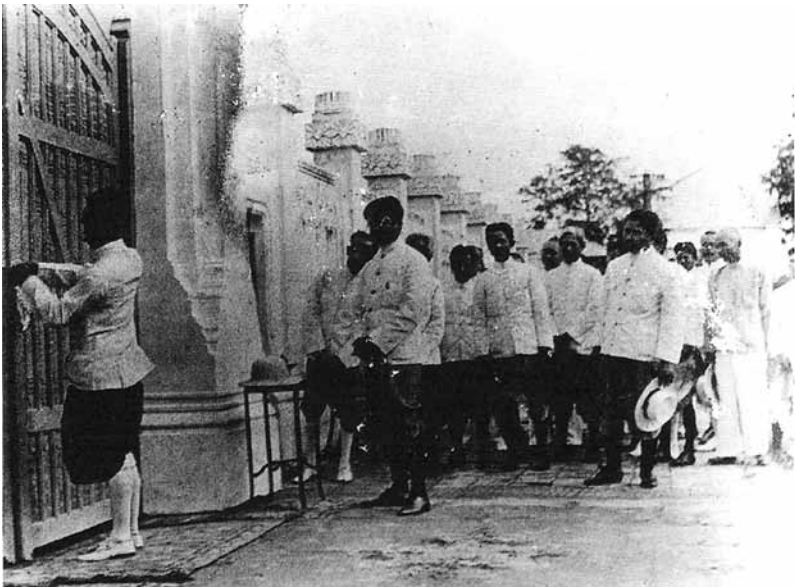
ในด้านการสื่อสาร ได้มีการเปิดวิทยุโทรเลขและมีการจัดตั้งสถานีวิทยุโทรเลขขึ้นในรัชกาลนี้

ปรับปรุงการท่อน้ำ คือ กรมชลประทานปัจจุบัน สร้างเพื่อนในการชลประทานเพื่อการเกษตรกรรมของราษฎร

ในรัชกาลนี้ได้ทรงเริ่มงานด้านสหกรณ์ โดยเปิดสหกรณ์แห่งแรกของประเทศไทย คือ สหกรณ์วัดจันทร์ ไม่จำกัดสินใช้ ตั้งอยู่ตำบลวัดจันทร์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

โปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งคลังออมสิน รับฝากเงินของราษฎร เพื่อฝึกให้รู้จักออมทรัพย์ ได้เจริญขึ้นเป็นกิจการธนาคารออมสินปัจจุบัน

พ.ศ. ๒๔๕๘ โปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งกรมพาณิชย์ กรมสรรพากร กรมตรวจเงินแผ่นดิน กรมสถิติพยากรณ์ เลิกหอย ก ข ซึ่งเป็นการพนันอย่างหนึ่ง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๙ และ พ.ศ. ๒๔๖๐ ก็ได้เลิกการพนันป้อนเบี้ยด้วย

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ เปิด “วชิรพยาบาล”

ในรัชกาลนี้ได้เปิดการไฟฟ้าหลวงสามเสน และจัดตั้ง วชิรพยาบาล เป็นการให้สาธารณูปโภคสำคัญแก่ประชาชน

๕. การศึกษาและการศาสนา

การศึกษา

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงดำเนินการพัฒนาการศึกษาของประเทศไทย ต่อจากที่สมเด็จพระบรมชนกนาถทรงจัดไว้ กล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

โรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๔๕๓ โปรดเกล้าฯ พระราชทานที่ดินและพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์จัดตั้งโรงเรียนมหาดเล็กหลวงเป็นโรงเรียนในพระองค์ คือโรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัยในปัจจุบัน เพื่อจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย

กรมศิลปากร

หลักจากทรงครองราชย์ได้ ๑ ปี พ.ศ. ๒๔๕๔ โปรดเกล้าฯ ให้โอนกิจการช่างสิบหมู่มหาดเล็ก และโอนกรมพิพิธภัณฑสถานจากกระทรวงธรรมการตั้งเป็นกรมศิลปากร เพื่อให้การศึกษาและอนุรักษ์วัฒนธรรม ศิลปกรรม โบราณคดี และโบราณสถานของชาติ

โรงเรียนอาชีวศึกษา

พ.ศ. ๒๔๕๓ ได้จัดตั้งโรงเรียนอาชีวศึกษาแห่งแรก คือ โรงเรียนพาณิชยการวัดมหาพฤฒารามและวัดราชบูรณะ เพื่อให้การอาชีวศึกษาแก่ราษฎรเป็นเบื้องต้น และ พ.ศ. ๒๔๕๖ จัดตั้งโรงเรียนเพาะช่าง เพื่อให้การศึกษากาารช่าง

เนติบัณฑิตยสภา

ด้านการศึกษาวិชาการกฎหมาย ได้มีการยกฐานะโรงเรียนกฎหมาย ซึ่งเริ่มก่อตั้งในรัชกาลที่ ๕ ให้เป็นโรงเรียนขึ้นอยู่กับกระทรวงยุติธรรมเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔ ต่อมาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งเนติบัณฑิตยสภาขึ้น ทำหน้าที่ให้การศึกษาด้านกฎหมายและควบคุมจรรยาบรรณในการปฏิบัติงานของนักกฎหมาย

โรงเรียนฝึกหัดครูสตรี

เพื่อส่งเสริมการศึกษาของสตรี ได้จัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูสตรีขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๖ คือโรงเรียนเบญจมราชาลัยปัจจุบัน ซึ่งพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนมรุพงศ์ศิริพัฒน์ประทานวังให้จัดตั้งและกำหนดให้มณฑลต่างๆ คัดเลือกนักเรียนสตรีของมณฑลส่งมาเรียนการฝึกหัดครูเพื่อกลับไปเป็นครู และเปิดโรงเรียนสตรีตามจังหวัดต่างๆ เป็นผลให้การศึกษานี้แพร่หลายพัฒนาถาวรแต่นั้นมา

โรงเรียนนางพยาบาลและโรงเรียนแพทย์ทหารบก

พ.ศ. ๒๔๕๗ ได้จัดตั้งโรงเรียนนางพยาบาล ซึ่งเปิดสอนวิชาการพยาบาลขึ้นเป็นครั้งแรกในสยาม และ พ.ศ. ๒๔๖๐ ก่อตั้งโรงเรียนการแพทย์ทหารบก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๔๕๓ โปรดเกล้าฯ ให้ยกฐานะโรงเรียนมหาดเล็กเป็นโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และ พ.ศ. ๒๔๕๙ ได้สถาปนาเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยพระราชทานที่ดินส่วนของพระมหากษัตริย์ และพระราชทานเงินซึ่งพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการ พ่อค้า ประชาชนร่วมกันบริจาค ในการสร้างพระบรมรูปทรงม้า และเหลืออยู่เป็นจำนวน ๙๘๒,๖๗๒ บาท ๔๗ สตางค์ ให้เป็นเงินทุนประเดิม เพื่อให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันระดับอุดมศึกษาของชาติแห่งแรกที่ทำให้การศึกษาแก่เยาวชน เป็นคุณเป็นประโยชน์มหาศาลแก่บ้านเมืองไทยของเรามาจนทุกวันนี้

โรงเรียนครูประถมกสิกรรม

พ.ศ. ๒๔๖๐ โปรดเกล้าฯ ให้ก่อตั้งโรงเรียนครูประถมกสิกรรม เพื่อให้การศึกษาด้านการเกษตรกรรมแพร่หลาย

ตราพระราชบัญญัติประถมศึกษา

พ.ศ. ๒๔๖๐ โปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติประถมศึกษาเป็นการเริ่มต้นจัดการศึกษาภาคบังคับในประเทศไทย

นอกจากนั้นในรัชกาลนี้ได้มีการตราพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๑ เพื่อควบคุมโรงเรียนที่คณะบุคคลหรือองค์การใดๆ จัดตั้งขึ้นให้อยู่ในความเป็นระเบียบของการจัดการศึกษาของเยาวชนในสมัยนั้น

การพระศาสนา

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสนพระราชหฤทัยศึกษาศาสนาสำคัญๆ ของโลกทุกศาสนา ดังได้ทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภกศาสนาอื่นทุกศาสนาที่มีผู้นับถือในประเทศไทย ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง เสด็จออกทรงพระผนวช ณ วัดบวรนิเวศวิหาร ๑ พรรษา ได้ทรงศึกษาพระพุทธศาสนาอย่างแตกฉาน ทรงชักชวนข้าราชการและคนไทยทั่วประเทศ สวดมนต์ไหว้พระ รำลึกถึงพระพุทธรูป พระธรรมคุณ และพระสังฆคุณ โดยทรงพระราชนิพนธ์บทสรรเสริญพระรัตนตรัย จัดให้มีการแสดงตนเป็นพุทธมามกะ และทรงแสดงพระองค์เองด้วย นับว่าพระองค์เป็นชาวไทยพระองค์แรกที่แสดงตนเป็นพุทธมามกะ ทรงทะนุบำรุงวัดวาอารามต่างๆ ทรงปรับปรุงระเบียบแบบแผนการปกครองคณะสงฆ์และขยายการศึกษาของสงฆ์ให้กว้างขวาง

ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนาไว้หลายเรื่อง เช่น เทศนาเสือป่า พระพุทธเจ้าตรัสรู้อะไร พระราชนิพนธ์แปลเทศนามงคลวิเศษกถา* ที่ทรงไว้เป็นภาษาอังกฤษ ซึ่งรัฐบาลพม่าในขณะนั้นได้ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตนำไปใช้สอนทหารด้วย

พระราชนิพนธ์ “เทศนาเสือป่า” ทรงแสดงแก่บรรดาเสือป่าในวันประชุมไหว้พระวันเสาร์ ระหว่างวันที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๗ - ๒๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๘ มุ่งให้คณะเสือป่าและคนไทยเห็นความจำเป็นที่คนในชาติต้องมีศาสนา โดยเฉพาะพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติไทยมาแต่โบราณ ควรช่วยกันทำนุบำรุงไว้ให้มั่นคง ด้วยการปฏิบัติตนตามพระธรรมคำสั่งสอน

บูรณปฏิสังขรณ์พระปฐมเจดีย์

พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม เป็นโบราณสถานเก่าแก่องค์หนึ่ง เป็นปูชนียสถานศักดิ์สิทธิ์ที่มีความสง่างามใหญ่โต ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงบูรณะบำรุงจากเจดีย์โบราณ เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสหัวเมืองที่เมืองศรีสัชนาลัย (จังหวัดสุโขทัย) โปรดเกล้าฯ ให้นำพระพุทธรูปชำรุดที่จมดินอยู่ใต้พระวิหารโบราณ มีเพียงพระเศียรพระหัตถ์และพระบาท โปรดให้เชิญลงมากรุงเทพมหานคร ครั้นเสด็จ

---

* พระธรรมเทศนาจัดถวายในการเฉลิมพระชนมพรรษา เป็นการพรรณนาถึงพระราชกรณียกิจและพระราชจริยวัตรของพระมหากษัตริย์

เถลิงถวัลยราชสมบัติ โปรดให้ปฏิสังขรณ์ให้บริบูรณ์ทั้งองค์ เป็นพระพุทธรูปยืนปางห้ามญาติ สูง ๑๒ ศอก ๔ นิ้ว พระราชทานนามว่า “พระร่วงโรจนฤทธิ์ศรีอินทราทิตย์ธรรโมภาส มหาวชิราวุธราชปูชนียบพิตร” แล้วอัญเชิญมาประดิษฐานที่ซุ้มด้านเหนือองค์ พระปฐมเจดีย์ เป็นพระพุทธรูปที่มีความงดงามด้วยศิลปะอันเลิศ เชื่อกันว่า พระปฐมเจดีย์ได้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้ภายใน ได้แสดงปาฏิหาริย์ แฝรัศมีสว่างไสวในเวลากลางคืน ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทอดพระเนตรเห็นถึง ๒ ครั้ง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๒ ครั้งหนึ่ง และ พ.ศ. ๒๔๕๗ อีกครั้งหนึ่ง

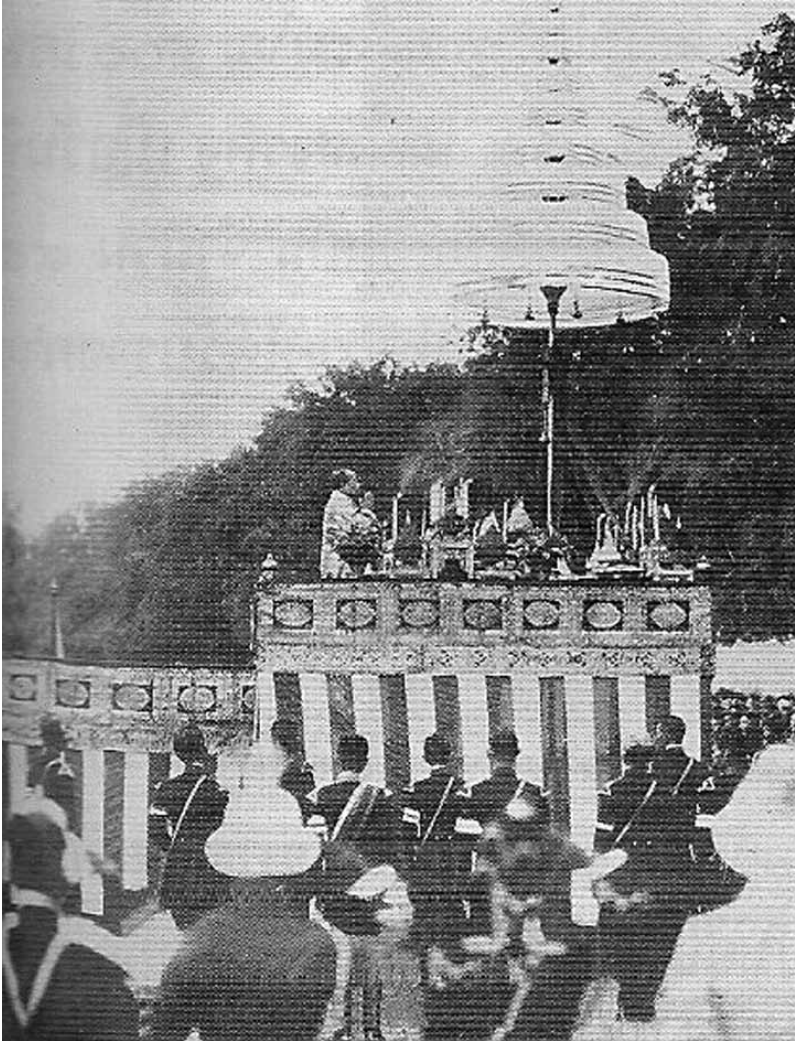

พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม

๖. ความสัมพันธ์และการเมืองระหว่างประเทศ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงประกอบพระราชพิธีประกาศสงคราม

ในด้านความสัมพันธ์กับต่างประเทศนั้น ในรัชกาลนี้ ประเทศไทยได้มีความสัมพันธ์กับประเทศต่างๆ ทั้งในทวีปยุโรป อเมริกา และเอเชีย

สงครามโลกครั้งที่ ๑

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นครองราชย์ได้ ๔ ปี ได้เกิดสงครามโลกครั้งที่ ๑ ขึ้นในยุโรป เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๗ ฝ่ายหนึ่งได้แก่ ฝ่ายสัมพันธมิตร ประกอบด้วย สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส เบลเยียม อิตาลี อีกฝ่ายหนึ่ง ได้แก่ ฝ่ายมหาอำนาจกลาง ประกอบด้วย เยอรมนี ออสเตรีย - ฮังการี ในขั้นต้นทรงรักษาความเป็นกลางอย่างเคร่งครัด แต่ต่อมาเมื่อได้ทรงติดตามเหตุการณ์สงครามโลกอย่างใกล้ชิดแล้วทรงตัดสินใจพระราชลัญจนามนำประเทศไทยเข้าร่วมสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร มีข้อความบางตอนว่า

อาศัยเหตุที่งานมหาสงครามในยุโรป ได้ปรากฏโดยแน่ชัดแล้วว่า เป็นสากลสงคราม ข้าพเจ้าได้วิเคราะห์ดูโดยดีด้วยแล้วรู้สึกว่าการที่กรุงสยามจะเพิกเฉยละเลยอยู่ต่อไปอีกนั้นหาได้ไม่ และเมื่อคำนึงถึงประโยชน์ของกรุงสยาม และสันติภาพของโลกแล้ว ก็ไม่มีหนทางอย่างอื่น

ที่เลือกได้ นอกจากจะต้องประกาศสงครามต่อ
ประเทศเยอรมนี และออสเตรีย - ฮังการี ซึ่งจะ
เพิกเฉยต่อธรรมระหว่างประเทศโดยมิได้ละลด

เมื่อวันที่ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ ได้โปรดเกล้าฯ
ให้ประกาศรับทหารอาสาสมัคร จำนวน ๑,๒๐๐ คน เป็นทหาร
อาสาออกไปร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตรรบกับเยอรมัน เดินทางไป
สมรภูมิในยุโรป เมื่อวันที่ ๑๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๑ มีนายพลตรี
พระยาพิชัยชาญฤทธิ์ (ผาด เทพหัสดิน ณ อยุธยา) ซึ่งต่อมาได้
เลื่อนยศเป็นนายพลโท พระยาเทพหัสดิน เป็นแม่ทัพควบคุมไป

พระบรมราชโองการใช้ธงไตรรงค์เป็นธงชาติ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราช
ดำริว่า กองทหารอาสาของไทยที่จะไปช่วยรบกับฝ่ายสัมพันธมิตร
ในยุโรปจะต้องนำธงชาติไปด้วย แต่ธงชาติในขณะนั้นเป็น
รูปช้างเผือก ยังไม่สง่างามพอสำหรับประเทศ ควรเพิ่มสีน้ำเงิน
แก่เข้าอีกสีหนึ่ง เป็นสามสี เข้าลักษณะของธงชาติประเทศ
ที่เป็นฝ่ายสัมพันธมิตรใช้อยู่โดยมาก อีกทั้งสีน้ำเงินเป็นเครื่องหมาย
แห่งพระมหากษัตริย์ อันเป็นสิริมงคลแก่พระชนมวารด้วย
จึงมีพระบรมราชโองการให้ใช้ธงไตรรงค์เป็นธงชาติไทยแทน

ตั้งพระราชปรารภในพระราชบัญญัติแก้ไขพระราชบัญญัติธง
พ.ศ. ๒๔๖๐ ดังนี้

มีพระบรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระ
พระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัว ให้ประกาศให้ทราบทั่วกันว่าได้ทรงพระ
ราชดำริถึงการที่กรุงสยามได้ประกาศสงคราม
ต่อชาติเยอรมัน และออสเตรเลีย - ฮังการี เข้าเป็น
สัมพันธมิตรร่วมศึกกับมหาประเทศในยุโรป
อเมริกา และเอเชีย ผู้ทรงไว้ซึ่งธรรมาธิปไตยครั้งนี้
นับว่าชาติสยามได้ก้าวขึ้นสู่ความเจริญถึงขั้นอัน
สำคัญยิ่งแล้ว สมควรจะมีอภิลักขิตวัตถุเป็นเครื่อง
เตือนให้ระลึกถึงอภิลักขิตสมัยนี้ไว้ให้ปรากฏ
อยู่ชั่วฟ้าแลดิน

เมื่อกองอาสาของไทยไปร่วมสงครามโลกครั้งที่ ๑ กับ
ฝ่ายสัมพันธมิตรที่ทวีปยุโรป พ.ศ. ๒๔๖๑ ธงไตรรงค์ได้โบกสะบัด
ปรากฏแก่สายตาชาวโลกเป็นครั้งแรกตั้งแต่เดินทางจากประเทศไทย
ถึงสมรภูมิ และคงเป็นธงชาติไทย ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๐ สืบมาจนบัดนี้
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราช
นิพนธ์ความหมายของธงไตรรงค์ไว้ดังนี้

ขอร่ำรำพันบรรยาย   ความคิดเครื่องหมาย
 แห่งสี่ทั้งสามงามถนัด   หมายพระไตรรัตน์
 ชาวคือบริสุทธิ์ศรีสวัสดิ์   และธรรมะคัมภีร์ไทย
 แดงคือโลหิตเราไซรั   ซึ่งยอมสละได้
 เพื่อรักษาชาติ ศาสนา   อันจอมประชา
 น้ำเงินคือสีโลภ   ฐ โปรดเป็นของส่วนองค์
 จัดริ้วเข้าเป็นไตรรงค์   จึงเป็นสีธง
 ที่รักแห่งเราชาวไทย   ทหารอวดารนำไป   ยงยุทธวิชัย
 วิชิต์ชูเกียรติสยาม

สงครามโลกครั้งที่ ๑ ได้สิ้นสุดลง ฝ่ายสัมพันธมิตร
 เป็นฝ่ายชนะ กองทหารอาสาของประเทศไทยได้เดินทางกลับ
 เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๒ อนุสรณ์แห่งการส่งกองทหาร
 อาสาเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ ๑ คือ “วงเวียน ๒๒ กรกฎาคม”
 และ “อนุสาวรีย์ทหารอาสา” ได้มีการวางพวงมาลาระลึกถึง
 วีรกรรมของทหารหาญที่เสียชีวิต ซึ่งกำหนดเป็นวันรัฐพิธี
 วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน เป็นประจำทุกปี

การที่ประเทศไทยได้เข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ ๑ ได้ก่อให้เกิดผลประโยชน์หลายประการ นับเป็นความสำเร็จของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงเห็นการณ์ไกลและทรงคำนึงถึงผลประโยชน์ของบ้านเมืองและประเทศชาติ สิ่งประเทศไทยได้รับจากการเข้าร่วมสงครามโลกครั้งนี้ คือ

๑. ทัวโลกรู้จักประเทศไทยมากขึ้น พร้อมกันนั้น ชาดไทยได้รับเกียรติยกย่องให้เท่าเทียมกับอารยประเทศ

๒. ความไม่เสมอภาคกับนานาชาติที่เคยมีอยู่กับไทยก็ค่อยๆ ลดน้อยลง

๓. ไทยได้ยกเลิกสัญญาที่เคยทำไว้กับเยอรมนี ออสเตเรีย - อังกฤษ เช่นเดียวกับสิทธิสภาพนอกอาณาเขตก็ได้ยกเลิกไปตั้งแต่วันที่ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๑

๔. ไทยตั้งพิกัตอัตราภาษีสินค้าขาเข้าได้อย่างเสรี นอกจากบางอย่างซึ่งได้ทำไว้กับอังกฤษ อิตาลี เป็นสนธิสัญญาพิเศษ

๕. เมื่อหมดอายุสัญญาลงแล้ว ไทยก็ได้มีความเสมอภาคเท่าเทียมกับนานาประเทศโดยสมบูรณ์

๖. ประเทศไทยได้เข้าเป็นสมาชิกสันนิบาตชาติ ซึ่งนานาชาติตั้งขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ ยุติลง เพื่อวัตถุประสงค์ป้องกันมิให้ชาติใหญ่ข่มเหงชาติเล็ก ต่อมา สันนิบาตชาติได้วิวัฒนาการมาเป็น “องค์การสหประชาชาติ” ในปัจจุบัน

๓. งานอักษรศาสตร์และศิลปกรรม

การทรงงานด้านอักษรศาสตร์และวรรณกรรม

พระราชสมัญญาแห่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว คือ “สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า” แปลว่า พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นนักปราชญ์ ทรงเป็นเลิศในด้านอักษรศาสตร์ สามารถทรงพระราชนิพนธ์ร้อยแก้วและร้อยกรองได้ทุกลักษณะ ทั้งโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน เป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงพระราชนิพนธ์หนังสือมากที่สุด แม้จะมีพระราชภาระในการบริหารราชการแผ่นดินมากมายเพียงใด

พระอัจฉริยภาพในการทรงพระราชนิพนธ์ของพระองค์นั้น เป็นที่น่าพิศวง ยากที่จะหาผู้ใดเทียบพระองค์ได้ เพียงระยะเวลา ๑๕ ปีที่ทรงครองราชย์ ได้ทรงพระราชนิพนธ์หนังสือต่างๆ เป็นจำนวนถึง ๑,๒๓๖ เรื่อง และเมื่อรวมหนังสือพระราชนิพนธ์ทั้งหมดของพระองค์แล้ว มีจำนวนมากกว่า ๒,๐๐๐ เรื่อง ผลงานของพระองค์มิใช่มากแต่เพียงปริมาณเท่านั้น ยังเปี่ยมด้วยคุณภาพ ทั้งในด้านลักษณะการประพันธ์ เนื้อหาและแนวพระราชดำริ ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ บทพระราชนิพนธ์มีทั้งประเภท วรรณคดี ประวัติศาสตร์ โบราณคดี บทละคร ตำรา หนังสือธรรมะ การทหาร บทปลูกใจ นิทาน พระราชวิจารณ์ การเมือง การสาธารณสุข

ทรงใช้พระนามแฝงในการทรงพระราชนิพนธ์หลายพระนาม เช่น ศรีอยุธยา อัครพาหุ รามจิตติ พระขรรค์เพชร นายแก้วนายขวัญ พันแหลม น้อยลา สุกรีพ เป็นต้น ได้มีการจำแนกงานพระราชนิพนธ์ไว้เป็นหมวดได้ ๗ หมวดคือ

๑. หมวด ข. โขน ละคร
๒. หมวด ด. พระราชดำรัส พระบรมราชโองการ พระบรมราชานุญาตสนธิ์ เทศนาเสื่อป่า ปลุกใจเสื่อป่า
๓. หมวด น. นิทานและบทชวนหัว
๔. หมวด บ. บทความที่ลงหนังสือพิมพ์
๕. หมวด ร. ร้อยกรอง
๖. หมวด ส. สารคดี
๗. หมวด อ. อื่นๆ เช่น พระราชบันทึก พระราชหัตถเลขา

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นผู้ริเริ่มการใช้บทละครเพื่อการศึกษอบรมจิตใจพลเมือง บทพระราชนิพนธ์ของพระองค์เกือบทุกเรื่อง มีคติสอนใจให้เป็นคนดีมีศีลธรรม ซื่อสัตย์สุจริต รักเกียรติ รักหน้าที่ มีทั้งบทปลุกใจให้รักชาติ และรู้จักเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อประโยชน์สุขของคนกลุ่มใหญ่

พระปรีชาสามารถอีกประการหนึ่งของพระองค์คือ ทรงสามารถแปลบทละครของวิลเลียม เชกสเปียร์ เป็นกลอนบทละครภาษาไทยได้อย่างไพเราะ เช่น เวนิสวานิช ตามใจท่าน โรเมโอและจูเลียต

ทรงแสดงละครเรื่อง กุศโลบาย

เหตุที่มีพระราชอุตสาหะทรงพระราชนิพนธ์หนังสือมากมายหลายประเภท เพราะทรงตระหนักดีว่าเมืองไทยขาดกำลังคนที่มีคุณสมบัติในการบริหารและพัฒนา จึงได้ทรงพระราชอุตสาหะในการอบรมคนไทยให้เป็นพลเมืองที่พัฒนาตัวเองในทุกวิถีทาง เพื่อช่วยกันพัฒนาบ้านเมืองและรับความเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ที่จะเกิดขึ้นตามวิวัฒนาการ

โดยเหตุที่ทรงเป็นทั้งนักอักษรศาสตร์ และเป็นนักการทหาร การพระราชทานการอบรมจึงออกมาในรูปแบบต่างๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม การอบรมที่ปรากฏออกมาในรูปแบบพระราชนิพนธ์มีมากมาย เช่น พระราชนิพนธ์ เรื่อง “โคลนติดล้อ” ซึ่งอธิบายถึงอุปสรรคต่างๆ อันเกิดจากคนไทยด้วยกันเองในการพัฒนาบ้านเมือง หรือเรื่อง “หลักราชการ” ที่สอนให้รู้จักหน้าที่ในการทำงาน เป็นต้น

พระราชนิพนธ์บทความที่เป็นข้อคิดเห็นต่างๆ ซึ่งโน้มน้าวจิตใจของคนไทยให้มีทัศนคติที่ถูกต้องและชอบธรรม พิมพ์ในหนังสือพิมพ์รายวันทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ อาทิเรื่อง “เมืองไทยจงดั้นเถิด” “ความเห็น ๑๐ เรื่อง” บทความเหล่านี้มีพระราชประสงค์จะให้เป็นการปลุกใจคนไทยให้ตื่นตัวตื่นใจในเรื่องความรักชาติบ้านเมืองและเพื่อเป็นการพระราชทานความรู้ในด้านต่างๆ ให้แก่ไพร่ฟ้าประชาชนของพระองค์

ตั้งวรรณคดีสโมสร

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังทรงทะนุบำรุงวรรณกรรมของชาติไทย โดยโปรดเกล้าฯ ให้ตั้ง “วรรณคดีสโมสร” เพื่อส่งเสริมงานและกิจการด้านวรรณกรรม ทรงสนับสนุนผู้ใฝ่ใจในการประพันธ์และทรงให้เสรีภาพแก่นักเขียนเหล่านั้น ทำให้เกิดกวีและนักประพันธ์สำคัญๆ ขึ้นในรัชกาลนี้หลายท่าน

การทรงงานด้านศิลปกรรม

ด้านศิลปกรรมนั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงทะนุบำรุงเป็นอย่างยิ่ง ทรงฟื้นฟูศิลปกรรมของไทยทุกสาขา โปรดเกล้าฯ ให้ตั้ง “กรมศิลปากร” เมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ ทำหน้าที่ดูแลรักษาฝีมือกรรมและสืบทอดสิ่งซึ่งเป็นศิลปวัฒนธรรมของชาติ ซึ่งการก็ได้เป็นไปตามพระราชประสงค์สืบต่อมาถึงปัจจุบัน

ด้านการช่าง โปรดให้ก่อตั้ง “โรงเรียนเพาะช่าง” เพื่อฝึกฝน
เยาวชน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๖ เป็นการสืบทอดงานศิลปกรรมอันเป็น
เอกลักษณ์ไทย

โรงเรียนเพาะช่าง ถนนตรีเพชร กรุงเทพมหานคร
(ก่อนถูกระเบิดทำลายระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๕)

งานสถาปัตยกรรมไทยอันงดงามในรัชสมัยแสดงถึงความ
รุ่งเรืองทางการสร้างสรรค์ที่ควรรู้จัก ได้แก่ พระราชวังสนามจันทร์
จังหวัดนครปฐม พระราชวังพญาไท (ซึ่งบริเวณพระราชวังบางส่วน
เป็นโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า) และพระราชนิเวศน์มฤคทายวัน
จังหวัดเพชรบุรี ล้วนเป็นแหล่งการเรียนรู้งานศิลปกรรมที่มีค่า
ซึ่งมีส่วนช่วยในด้านเศรษฐกิจของประเทศเป็นอันมาก

ด้านนาฏศิลป์และดุริยางคศิลป์ โปรดเกล้าฯ ให้รวบรวม
ศิลปินผู้มีฝีมือในด้านนี้ จัดตั้ง “กรมมหรสพ” ขึ้นเพื่อฝึกฝนนาฏศิลป์
และดนตรีไทยให้ดำรงอยู่และเจริญวัฒนาเป็นเอกลักษณ์ของชาติ

เพราะการช่างนี้สำคัญอันพิเศษ
จึงยกย่องศิลปกรรมนั้นทั่วไป

ทุกประเทศนานาทั้งน้อยใหญ่
ศรีวิไลวิลาสดีเป็นศรีเมือง

แต่กรุงไทยศรีวิไลทันเพื่อนบ้าน
ทั้งช่างปั้นช่างเขียนเพียรวิชา
ทั้งช่างรูปพรรณสุวรรณภัก
อีกช่างถนอมลายลักษณะจำลอง

จึงมีช่างชำนาญวิเลชา
อีกช่างสถาปนาถุกทำนอง
ช่างประดิษฐ์รัชดาสง่าฟ่อง
อีกช่างของเชิงรัตนประकर

ควรไทยเราช่วยบำรุงวิชาช่าง
ช่วยบำรุงช่างไทยให้ถาวร
อันของชาติไพรัชช่างจัดสรร
เราต้องซื้อหลากหลากและมากมาย

เครื่องสำอองแบบไทยสโมสร
อย่าให้หย่อนกว่าเขาเราจะอาย
เป็นหลายอย่างต่างพรรณเข้ามาขาย
ต้องใช้ทรัพย์สุรุ่ยสุร่ายเป็นก่ายกอง

แม้พวกเราชาวไทยตั้งใจช่วย
ช่างคงใฝ่ใจผูกผูกทำนอง
เราช่วยช่างเหมือนอย่างช่วยบ้านเมือง
สมเป็นเมืองใหญ่โตมโหฬาร

เอออำนาจช่างไทยให้ทำของ
และทำของงามงามขึ้นตามกาล
ให้ประเทืองเทศไทยอันไพศาล
พอไม่อายเพื่อนบ้านจึงจะดี

๘. ความคิดริเริ่ม

การจัดตั้งกองเสือป่าและลูกเสือ

วันที่ ๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงจัดตั้งกองเสือป่าขึ้น เพื่อฝึกหัดข้าราชการพลเรือนทั่วไปผู้ยังไม่เคยเป็นทหารให้มีความรู้ในการยุทธวิธี เพื่อป้องกันบ้านเมืองเมื่อจำเป็น ตลอดจนฝึกความสามัคคีในหมู่คณะและความรักชาติบ้านเมือง ได้ทรงตราครุฑพระวรกายในการนี้โดยทรงฝึกสอน ทรงร่วมการปฏิบัติฝึกซ้อมรบด้วยพระองค์เองเป็นเวลาแรมปี ตลอดจนทรงฝึกหัดผู้ที่จะสืบทอดงานต่างๆ ไปด้วย

เมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ โปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งกองลูกเสือไทยขึ้น เพื่อฝึกหัดเยาวชนของชาติซึ่งศึกษาอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาให้มีระเบียบวินัย มีวัฒนธรรมทางจิตใจ รู้จักบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม ปลูกฝังให้มีความรักชาติบ้านเมือง ให้มีความเป็นนักรบเพื่อเป็นผู้ช่วยรบเมื่อชาติต้องการ อบรมให้เป็นพลเมืองดีของชาติเมื่อโตขึ้น

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตั้งพระราชหฤทัยให้กิจการลูกเสือเป็นการสั่งสอนอบรมให้เด็กไทยสำนึกในหน้าที่ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ให้รู้จักค่าของตัวเอง รู้จักพึ่งตัวเอง รู้จักใช้

ความคิด ความสามารถของตัวเอง มีความเชื่อมั่นในคุณความดี
เชื่อฟังคำสอนที่ถูกต้อง ลูกเสือต้องสุภาพเรียบร้อย เคารพในโอวาท
ที่ดั่งงามของผู้ใหญ่ และมีความซื่อสัตย์สุจริต

ทรงฉายร่วมกับข้าราชการในชุดเสือป่า

พระองค์ได้พระราชทานคติประจำใจลูกเสือทุกคนว่า
“เสียชีพอย่าเสียสัตย์”

สรุปก็คือ การที่ทรงจัดตั้งกองลูกเสือขึ้นก็เพื่อเตรียมเยาวชน
ของชาติให้รับความเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาบ้านเมืองให้เทียมทัน
นานาอารยประเทศ เป็นพลเมืองดีของชาติและเป็นรากแก้วแห่ง
ความเจริญของประเทศ

การลูกเสือได้เจริญรุ่งเรืองเป็นคุณเป็นประโยชน์แก่บ้านเมืองไทยของเรามาจนปัจจุบัน และได้วิวัฒนาการแตกสาขาออกไปเป็นกองอาสารักษาดินแดน ลูกเสือชาวบ้าน เนตรนารี เป็นต้น

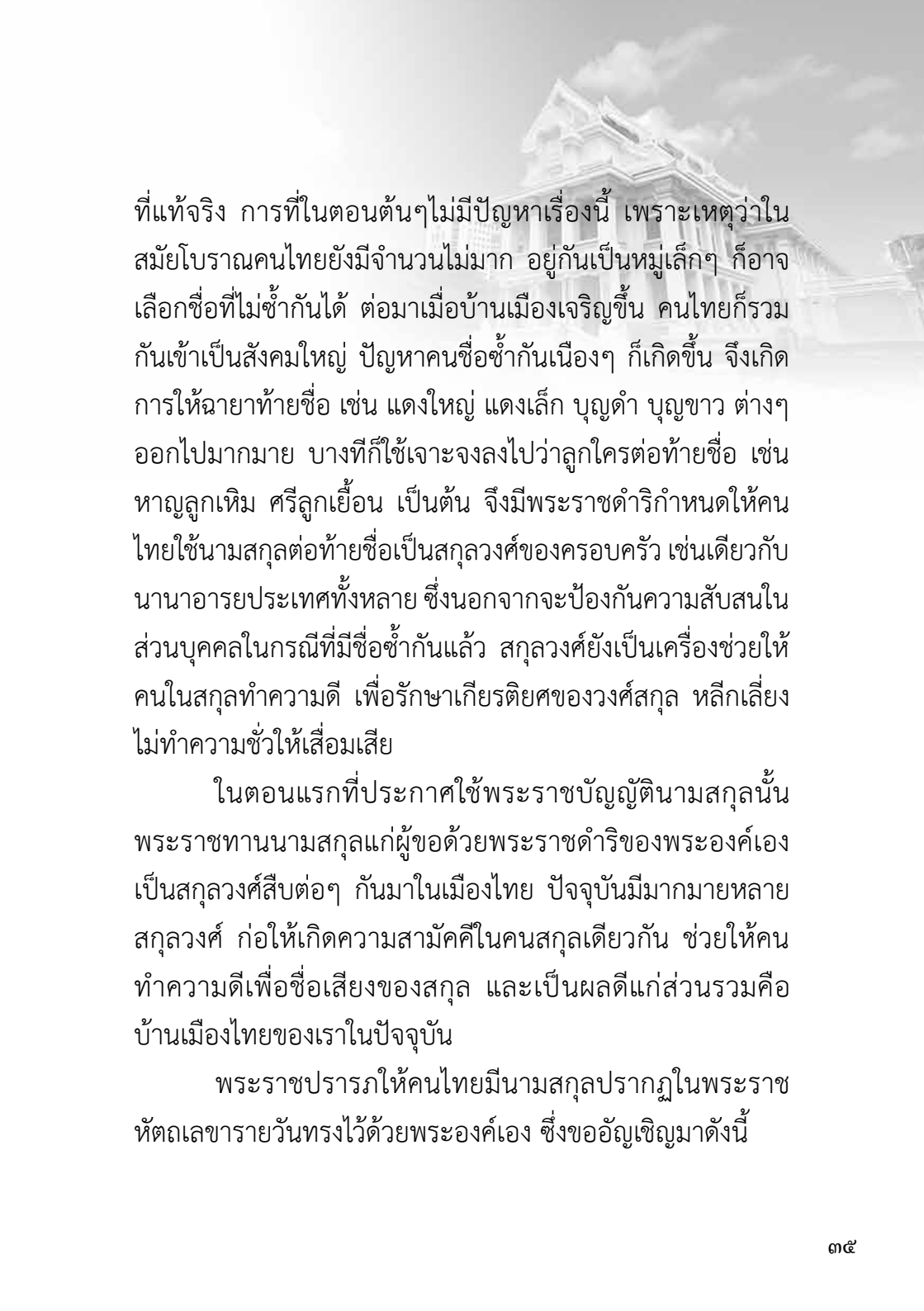
การกำหนดให้มีนามสกุล

คนไทยก่อนรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่มีนามสกุล คงมีแต่เพียงชื่อ จึงทรงกำหนดให้คนไทยมีนามสกุล โดยประกาศใช้ “พระราชบัญญัติขนานนามสกุล” เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๖

สาเหตุที่ทรงกำหนดให้คนไทยมีนามสกุลก็เพราะว่ามีคนชื่อเหมือนกันหลายๆ คน ทำให้เป็นที่ฉงน ไม่รู้ว่าใครเป็นใคร

ที่แท้จริง การที่ในตอนต้นๆไม่มีปัญหาเรื่องนี้ เพราะเหตุว่าในสมัยโบราณคนไทยยังมีจำนวนไม่มาก อยู่กันเป็นหมู่เล็กๆ ก็อาจเลือกชื่อที่ไม่ซ้ำกันได้ ต่อมาเมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้น คนไทยก็รวมกันเข้าเป็นสังคมใหญ่ ปัญหาคนชื่อซ้ำกันเนืองๆ ก็เกิดขึ้น จึงเกิดการให้ฉายาท้ายชื่อ เช่น แดงใหญ่ แดงเล็ก บุญดำ บุญขาว ต่างๆ ออกไปมากมาย บางทีก็ใช้เจาะจงลงไปว่าลูกใครต่อท้ายชื่อ เช่น หาญลูกเหิม ศรีลูกเอือน เป็นต้น จึงมีพระราชดำริกำหนดให้คนไทยใช้นามสกุลต่อท้ายชื่อเป็นสกุลวงศ์ของครอบครัว เช่นเดียวกับนานาอารยประเทศทั้งหลาย ซึ่งนอกจากจะป้องกันความสับสนในส่วนบุคคลในกรณีที่มีชื่อซ้ำกันแล้ว สกุลวงศ์ยังเป็นเครื่องช่วยให้คนในสกุลทำความดี เพื่อรักษาเกียรติยศของวงศ์สกุล หลีกเลียงไม่ทำความชั่วให้เสื่อมเสีย

ในตอนแรกที่ประกาศใช้พระราชบัญญัตินามสกุลนั้น พระราชทานนามสกุลแก่ผู้ขอด้วยพระราชดำริของพระองค์เอง เป็นสกุลวงศ์สืบต่อๆ กันมาในเมืองไทย ปัจจุบันมีมากมายหลายสกุลวงศ์ ก่อให้เกิดความสับสนในคนสกุลเดียวกัน ช่วยให้คนทำความดีเพื่อชื่อเสียงของสกุล และเป็นผลดีแก่ส่วนรวมคือบ้านเมืองไทยของเราในปัจจุบัน

พระราชปรารภให้คนไทยมีนามสกุลปรากฏในพระราชหัตถเลขา rays วันทรงไว้ด้วยพระองค์เอง ซึ่งขออัญเชิญมาดังนี้

...ยังมีอีกเรื่องหนึ่งซึ่งได้พูดถึงความเห็นกัน
คือว่าด้วยชื่อแซ่หรือตระกูล ซึ่งในบ้านเมืองอื่นๆ
เขามีกันแทบทั่วไป แต่ในเมืองเราหาไม่มี และเห็นว่า
คุณถึงเวลาอยู่แล้วก็ต้องจัดให้มีขึ้น การมีชื่อตระกูล
เป็นความสะดวกมาก อย่างต่ำที่ใครๆ ก็ย่อมจะมอง
พบเห็นได้คือ ชื่อคนในทะเบียนสำมะโนครัว จะได้
ไม่ปะปนกัน แต่อันที่จริงจะมีผลสำคัญยิ่งกว่า
นั่นคือ จะทำให้คนเรารู้จักรำลึกถึงบรรพบุรุษ
ของตนผู้ได้อุตสาหะก่อร่างสร้างตัวมาและได้ตั้ง
ตระกูลไว้ให้มีชื่อในแผ่นดิน เราผู้เป็นเผ่าพันธุ์
ของท่าน ได้รับมรดกมาแล้ว จำจะต้องประพฤติ
ตนให้สมกับที่ท่านได้ทำดีมาไว้และการที่จะ
ตั้งใจเช่นนี้ ถ้ามีชื่อก็ต้องรักษามิให้เสื่อมทราม
ไปแล้ว ย่อมจะทำให้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยว
ห่วงใยคนมิให้ตามใจตนไปฝ่ายเดียว จะถือว่า
“ตัวใครก็ตัวใคร” ไม่ได้อีกต่อไป จะต้องรักษาทั้งชื่อ
ของตัวเอง ทั้งชื่อของตระกูลด้วยอีกส่วนหนึ่ง...

๙. ความเป็นไทย

การบำรุงกำลังรบและปลุกใจพลเมืองให้รักชาติ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตระหนักถึงภัยอันตรายอันใหญ่หลวง ซึ่งจักบังเกิดจากบรรดาประเทศมหาอำนาจที่กำลังแสวงหาเมืองขึ้นในขณะนั้น จึงทรงบำรุงกำลังรบของบ้านเมืองให้มีสมรรถภาพเข้มแข็ง เพื่อป้องกันประเทศตั้งแต่ทรงดำรงพระอิสริยยศสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงวางระเบียบแบบแผนการฝึกทหารแบบตะวันตกตามหลักวิชา ซึ่งได้ทรงศึกษาวิชาการทหารจากโรงเรียนนายร้อยแซนด์เฮิร์ส ประเทศอังกฤษ จะเห็นได้ชัดว่าทรงทำนุบำรุงกิจการทหารเพื่อเป็นกำลังของบ้านเมืองตั้งแต่เสด็จดำรงสิริราชสมบัติ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๓ นอกจากทหารบก ทรงจัดตั้ง “กระทรวงทหารเรือ” ในปีเดียวกันทรงขยายกิจการกรมทหารเรือเดิมขึ้นเป็นกระทรวง แล้วทรงจัดตั้ง “กองบินอากาศ” และดำเนินการใช้พระราชบัญญัติการเกณฑ์ทหารทั่วประเทศ ทรงอบรมปลุกใจคนไทย ทั้งทางตรงและทางอ้อมให้รักชาติ ให้สำนึกในหน้าที่ของคนไทยซึ่งต้องมีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ให้รู้จักเสียสละและมีความสามัคคีในหมู่คณะยิ่งขึ้น

ทรงพระราชนิพนธ์บทปลุกใจประเภทต่างๆ ทั้งร้อยแก้ว ร้อยกรอง บทความ บทละคร บทเพลง ตลอดจนพระบรมราโชวาทต่างๆ เป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดผลในด้านการปลุกใจและด้านการปลุกฝังความรักชาติให้แก่คนไทยตลอดมาตราប់ปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว “สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า” ของชาติไทย แม้พระราชกรณียกิจที่ได้อัญเชิญมาเพียงบางส่วนก็ตาม ล้วนเป็นคุณประโยชน์อันอนันต์แก่ประเทศชาติตลอดมาและจะมั่นคงสืบต่อไปในอนาคต จึงเป็นที่ประจักษ์ในน้ำพระราชหฤทัยที่ทรงแสดงความห่วงใยประเทศชาติและประชาชนชาวไทยตลอดเวลาแห่งพระชนม์ชีพ ซึ่งปรากฏในพระราชนิพนธ์ที่อัญเชิญมาเพียงส่วนน้อย ดังต่อไปนี้

ยามเย็นเดินนั่งน้อม	กมล
รำลึกถึงเทศตน	อยู่ยั้ง
เป็นรัฐมณฑล	ไทยอยู่ สราญฮา
ควรถนอมแน่นตั้ง	อยู่เพียงอวสานา

ใครรานใครรุกด้าว	แดนไทย
ไทยรบจนสุดใจ	ขาดดิน
เสียเนื้อเลือดหลังไหล	ยอมสละ ลิ่นแล
เสียชีพไปเสียสิ้น	ชื่อก้องเกียรติงามา

หากสยามยังอยู่ยั้ง ยืนยง
เราก็เหมือนอยู่คง ชีพด้วย
หากสยามพินาศลง ไทยอยู่ ได้ฤ
เราก็เหมือนมอดม้วย หมดสิ้นสกุลไทย

จากพระราชนิพนธ์ สยามานุสสติ

ร่วมชาติต้องร่วมรัก และสมัครสามัคคี
จงรักษะภักดี ต่อพระปิ่นนรากร
ทั่วกันจงกันกาจ รักษาชาติสโมสร
ศาสนาให้ถาวร อิศระอวสาน
ให้เกียรติขจรจบ บรรรภูลถึงบาดาล
เทพไทในวิมาน ให้สรรเสริญทั้งโลกาฯ

จากพระราชนิพนธ์บทละคร หนามยอกเอาหนามบ่ง

ไทยรวมกำลังตั้งมั่น	จะสามารถป้องกันชั้นแข็ง
ถึงแม้ว่าศัตรูผู้มีแรง	มายุทธ์แย่งก็จะปลาทไป
ขอแต่เพียงไทยเราอย่าผลาญญาติ	ร่วมชาติร่วมจิตเป็นข้อใหญ่
ไทยอย่ามุ่งร้ายทำลายไทย	จงพร้อมใจพร้อมกำลังระวังเมือง
ให้นานาภาษาเขานิยม	ชมเกียรติยศฟูเฟื่อง
ช่วยกันบำรุงความรุ่งเรือง	ให้ชื่อไทยกระเดื่องทั่วโลก
ช่วยกันเต็มใจใฝ่ผดุง	บำรุงทั้งชาติศาสนา
ให้อยู่จนสิ้นดินฟ้า	วัฒนาเถิดไทย ไชโย

จากพระราชนิพนธ์บทละคร พระร่วงคำกลอน

จากพระราชนิพนธ์ดังกล่าวนี้ สมควรที่ชาวไทยทุกคน จะน้อมรับไว้เหนือเกล้าเหนือกระหม่อมและปฏิบัติตาม เพื่อช่วย กันจรรโลงประเทศชาติของเราให้เจริญวัฒนาถาวร ดำรงความเป็น ไทยอยู่ตลอดกาลนิรันดร

๑๐. พระบรมราชานุสรณ์

พระมหากรุณาธิคุณแห่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่พระราชทานไว้แก่ประเทศและประชาชนชาวไทย เป็นรากฐานความเจริญที่เชื่อมต่อกับความก้าวหน้าในปัจจุบันอย่างกว้างขวาง รัฐบาลและหลายหน่วยงานได้สร้างสิ่งอนุสรณ์ขึ้นไว้ สักการบูชา ดังเช่น

พระบรมราชานุสาวรีย์ ณ สวนลุมพินี

รัฐบาลในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร รัชกาลที่ ๘ ได้ร่วมกับประชาชนสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ประดิษฐานอยู่ด้านหน้าสวนลุมพินี เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร เป็นพระบรมรูปทรงเครื่องแบบทหารบกเต็มยศ พระหัตถ์ขวาทรงถือคธา พระหัตถ์ซ้ายทรงถือพระแสงกระบี่

เมื่อวันที่ ๒๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ ได้มีพิธีเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์ และทางราชการได้กำหนดให้วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน อันเป็นวันคล้ายวันเสด็จสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นวันสำคัญของชาติ เป็นวันพระราชพิธี มีการถวายบังคมพระบรมรูปด้วยพานพุ่มประจำทุกปีตลอดมา

พระบรมราชานุสาวรีย์ ณ โรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย

พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ประดิษฐาน ณ โรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นสถานศึกษาที่พระองค์พระราชทานกำเนิด เป็นพระบรมรูปทรงพระภูษาโจงกระเบน ฉลองพระองค์แบบผ่าอกครึ่ง กัดกระดุม ๕ เม็ด คอตั้ง แขนยาวพับปลายข้อมือ มีผ้าคาดฉลองพระองค์ผูกห้อยชายไว้ข้างซ้าย พระหัตถ์ซ้ายทรงถือพระแสงดาบคาบค่าย พระหัตถ์ขวาทรงถือช่อชัยพฤกษ์ ที่ฐานพระบรมราชานุสาวรีย์ มีข้อความว่า

...เจ้าเหล่านี้ ข้าถือเสมือนลูกข้า
ส่วนตัวเจ้า เจ้าก็ต้องรู้สึกว่าเป็นพ่อเจ้า
ธรรมดาพอกับลูก พ่อย่อมอยากให้ลูกได้ดีเสมอ
ถ้าลูกประพฤติตัวดีสมใจพ่อ พ่อก็มีใจยินดี
ถ้าลูกเหลวไหลประพฤติแต่ความเลื่อมเสียด
พ่อก็โทมัส ลูกคนใดที่ประพฤติตนเลวทรามต่ำช้า
เป็นเหตุให้พ่อได้ความโทมัส
ลูกคนนั้นเป็นลูกเนรคุณพ่อ...

พระบรมราชานุสาวรีย์ ณ จังหวัดนครปฐม

กองลูกเสือมณฑลนครชัยศรีที่ ๑ โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย จังหวัดนครปฐม ได้ปฏิบัติการเป็นที่พอพระราชหฤทัยเป็นอันมาก ในระหว่างที่เสด็จประทับพักแรมที่พระราชวังสนามจันทร์ จึงพระราชทานเงิน ๖๐ บาท และให้สิทธิแต่งตั้งพิเศษว่าลูกเสือกองอื่นๆ คือหมวกเสียบขนนก และมีขลิบเหลืองโดยรอบหมวก นับเป็นเกียรติประวัติแก่ลูกเสือจังหวัดนครปฐม

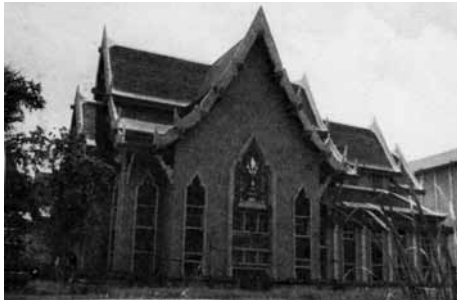
จังหวัดนครปฐมร่วมด้วยลูกเสือชาวบ้านและประชาชน จังหวัดนครปฐม ได้สร้างพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ประดิษฐานอยู่กลางพระราชวังสนามจันทร์ ด้านหลังเทวาลัยคเณศร์ในพระราชวังสนามจันทร์ เป็นพระบรมรูปในเครื่องทรงชุดเสือป่าราบหลวง ประทับนั่งบนพระเก้าอี้อยู่บนฐานสี่เหลี่ยม มีคำจารึกที่พระบรมราชานุสาวรีย์ ดังนี้

*พระบรมราชานุสาวรีย์แห่งนี้ ชาวจังหวัด
นครปฐมได้ร่วมสร้างและประดิษฐานไว้ เพื่อ
เฉลิมพระเกียรติแด่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า-
เจ้าอยู่หัว พระผู้พระราชทานกำเนิดลูกเสือไทย*

พระองค์ได้ทรงตั้งกองเสือป่า เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ โดยฝึกหัดข้าราชการพลเรือนให้รู้วิชาทหาร และทรงตั้ง

กองลูกเสือขึ้นเมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ เพื่อฝึกฝนและ
อบรมเยาวชน นับเป็นประเทศที่สามที่มีการลูกเสือขึ้นในโลก

ด้วยพระปรีชาสามารถและพระราชกรณียกิจอันเป็นคุณ
เป็นประโยชน์ดังได้สรุปมาในตอนต้นๆ แล้ว จึงทรงได้รับการ
ถวายพระราชสมัญญา “สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า” และองค์การ
การศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ
หรือยูเนสโก ได้ยกย่องพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
เป็นบุคคลสำคัญของโลกด้านวัฒนธรรม ในโอกาสฉลองวัน
พระราชสมภพครบรอบ ๑๐๐ พรรษา วันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๔

“หอวชิราวุธานุสรณ์” ในบริเวณหอสมุดแห่งชาติ ท่าवासูกกรี

พร้อมกันนี้ รัฐบาลได้เปิดอาคาร “หอวชิราวุธานุสรณ์”
ในบริเวณหอสมุดแห่งชาติ ท่าवासูกกรี เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร
เป็นสถานที่จัดแสดงนิทรรศการกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับพระราช
กรณียกิจ พระราชประวัติ ผลงานด้านวรรณกรรม ฯลฯ ของพระองค์
สำหรับให้ประชาชนได้ศึกษาหาความรู้ได้ตลอดไปด้วย

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ
เรื่อง อนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียน

ด้วยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้จัดทำหนังสือวิชาประวัติศาสตร์ ระดับประถมศึกษา ชุด “พระมหากษัตริย์ไทย ๙ รัชกาล” เรื่อง “พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว” เพื่อใช้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลา วิชาประวัติศาสตร์ไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้พิจารณาแล้ว อนุญาตให้ใช้ในสถานศึกษาได้

ประกาศ ณ วันที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๗

(นายกมล รอดคล้าย)

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คณะกรรมการจัดทำและคัดเลือกหนังสืออ่านนอกเวลา วิชาประวัติศาสตร์ไทย
เรื่อง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ระดับประถมศึกษา

ผู้เรียบเรียง

คุณหญิงโสภรต์มี จันทระประภา

คณะกรรมการที่ปรึกษา

นายกมล รอดคล้าย

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

นายวินัย รอดจำ

กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

นายสุชาติ วงศ์สุวรรณ

ผู้เชี่ยวชาญพิเศษด้านการพัฒนาหลักสูตร

พลโทอุษกร สาครนาวัน

อดีตผู้ทรงคุณวุฒิกองบัญชาการกองทัพไทย

นายสุรชัย จิตภักดิ์บิดินทร์

สมาชิกสภาที่ปรึกษาการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้

นางสาววีณา อัครธรรม

อดีตที่ปรึกษาด้านพัฒนากระบวนการเรียนรู้

นางสาวไพรวลัย พิทักษ์สาธิต

อดีตผู้อำนวยการสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา

ประธาน

นางสุกัญญา งามบรรจง

ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา

กรรมการ

นางสายไหม จบกมลศึก

รองศาสตราจารย์มัลลิกา ตัณฑนนท์

นายประยงค์ อนันท์ทวงศ์

นางระวีวรรณ ภาคพรต

นางวันเพ็ญ สุทธากาศ

นางปราณี ปราบรูปู

นางสาวพรรณงาม แยมบุญเรือง

นางสาวเยาวลักษณ์ เตียรณบรรจง

นางสาวเกื้อกมล นิยม

นางศรีปัญญา พงศ์สุวรรณ

นางสุวคนธ์ ศิริวงศ์วัฒน์

นายชะเอม แก้วคล้าย

ว่าที่พันตรีนภดล เจนอักษร

รองศาสตราจารย์กุลวรา ชูพงศ์ไพโรจน์

นายประจักษ์ วัฒนานุสิทธิ์

นายชัยฤทธิ์ ศรีโรจน์ฤทธิ์

นายเฉลิมชัย พันธุ์เลิศ

กรรมการและเลขานุการ

นางสาวปริญญา ฤทธิ์เจริญ

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

นางสาวอรอร ฤทธิ์กลาง

นางสาวอรุณวรรณ ผู้ธนดี

นางสาวเจตนา พรหมประดิษฐ์

ผู้ตรวจขั้นสุดท้าย

นางสายไหม จบกมลศึก

นางสาวพรรณงาม แยมบุญเรือง

นางปราณี ปราบรูปู

บรรณาธิการ

นางสาวปริญญา ฤทธิ์เจริญ

นางสาวอรุณวรรณ ผู้ธนดี

ออกแบบและถ่ายภาพประกอบ

นายพินิจ สุขะสันต์

ฝ่ายศิลป์ องค์การค้ำของ สกสค.